

Ehdotus järjestöyhteistyöresurssin varmistamiseksi tulevassa sote-uudistuksessa (7.4.2020)

Ehdotuksessa kuvataan lyhyesti keskisuomalainen järjestökenttä, edellisen maakunta- ja sote-uudistuksen opit järjestöyhteistyön näkökulmasta, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys sote-uudistuksessa, järjestöjen tavoitteita sotekeskusohjelmaan sekä tulevaisuuden kuva järjestöyhteistyörahoitukseen liittyen. Esitämme, että Tulevaisuuden sote-keskushankkeen ja/ tai rakennerahahankkeen budjetista varataan järjestöyhteistyöhön 1-2 htv. Työnkuva sovitaan yhdessä siten, että se vastaa sekä sote-uudistuksen tavoitteisiin että järjestöjen tarpeisiin.

Keskisuomalainen järjestökenttä

Dosentti Jorma Niemelä on todennut, että kansalaisjärjestöjen roolina on **erityisyyden tunnistaminen ja konsultoiva rooli** julkisen sektorin universaalien palveluiden rinnalla. Kansalaisjärjestöjen erityisosaaminen on syntynyt kohderyhmän tarpeisiin vastaamisesta sekä asiakkaiden ja jäsenten kanssa tehdystä yhteissuunnittelusta ja kehittämisestä.

Järjestöillä on useita rooleja: palveluiden tuottaminen ja kehittäminen, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, palveluiden käyttäjien äänenä toimiminen ja edunvalvonta, kansalaisyhteiskunnan ja demokratian ylläpitäminen, vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen mahdollistaminen. Kaiken toiminnan taustalla on aina kohderyhmän tarpeisiin vastaaminen.

Keski-Suomessa on noin 500 sosiaali- ja terveysalan paikallisyhdistystä (=sotejärjestöt). Näistä noin 1/5 on ikääntyneiden parissa toimivia; potilas- ja kansanterveys -sekä vammaisjärjestöjä on lähes sata, lapsi- ja perhetyön järjestöjä noin 90 (yli puolet MLL:n paikallisyhdistyksiä) sekä yleisen terveyden ja hyvinvoinnin järjestöjä noin 65. Mielenterveys-, päihde- ja riippuvuustyön järjestöjä on noin 35. Omaisjärjestöjä, pelastusalan vapaaehtoisjärjestöjä sekä nuorisokasvatusjärjestöjä on kutakin alle kymmenen. Työllisyyden edistämisen parissa toimii kymmeniä (arviolta noin 30) järjestöjä ja säätiöitä. [Lisätietoja](#). Suurin osa keskisuomalaisista yhdistyksistä ja järjestöistä toimii vailla palkattuja työntekijöitä, vapaaehtoisvoimin tai erittäin pienillä resursseilla.

Keskisuomalaisista sote-järjestöistä noin 60 tuottaa sote-palveluita, ja useimmilla niistä on myös yleishyödyllistä kansalaisjärjestötoimintaa. Keski-Suomessa järjestöjen palvelutuotanto on mm. vammaisten, kehitysvammaisten ja vanhusten sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujien päivätoimintaa ja kotipalvelua sekä tehostettua palveluasumista, kuntouttavaa työtoimintaa, vanhusten palveluasumista, päiväkotia, ensisuoja ja selviämisasemia, lapsiperheiden perhetyötä, avomuotoista päihdekuntoutusta, lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa sekä työ- ja toimintakeskustoimintaa.

Maakunnan järjestöt ovat verkostoituneet sekä [Keski-Suomen järjestöareenan](#) (vsta 2008) että [Järjestöjen ja maakunnan kumppanuuspöydän](#) (vasta 2019) ja useiden eri toimialojen [verkostojen](#) avulla. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen [verkostoja](#) on koottu omille sivuilleen.

Edellisen maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun opit järjestöjen näkökulmasta

Edellisen maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelun järjestöyhteistyöstä on laadittu erillinen [raportti](#). Raportin johtopäätöksissä ja opeissa todetaan mm. että

- Järjestöjen kautta voidaan luoda aitoa ymmärrystä palveluiden nykytilanteesta ja saadaan asiakkaiden ääni esille palveluiden suunnittelutyössä.
- Järjestöjen toiminta pitää tunnistaa tulevaisuudessa alueellisia ja paikallisia hoito- ja palveluketjuja laadittaessa, jotta järjestöjen tekemä työ tunnustetaan ja tunnustetaan osaksi palvelujärjestelmää.
- Järjestöjen mukana olo ja yhteistyö useiden eri valmisteluorganisaatioiden kanssa edellyttää myös jatkossa selkeää ja keskitettyä koordinaointia
- Järjestöt on otettava mukaan palveluiden suunnitteluun heti ensivaiheista lähtien.

- Ollakseen mukana uudistustyössä järjestöt ovat tarvinneet eri toimijoiden yhteistyön koordinointia, aktiivista viestintää ja ajan tasalla pitämistä. Tätä on tehty erityisesti KYTin hallinnoiman Keski-Suomen vaikuttavat järjestöt -hankkeen resursseilla. Hanke päättyy 30.9.2020.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen merkitys sote-uudistuksessa

Tulevaisuuden sote-keskusohjelman tavoitteena on painotuksen siirtäminen korvaavasta ennaltaehkäisyyn. Jotta tavoite voi toteutua, on hyte-näkökulma sekä järjestöjen rooli hyvinvoinnin ja terveyden edistäjinä olennaista muistaa sote-keskus ja sote-rakennemuutoksen haussa. Tärkeää on tunnistaa yhteistyön paikat ja rakenteet alueella sekä soten sisällä, soten ja muiden alueellisten toimijoiden sekä soten ja kuntien ja järjestöjen kesken. Liitteenä THL:n [tarkistuslista](#) sote-keskuksen suunnittelijalle.

Tulevien sote-keskusten palvelukokonaisuuksiin ja integraation aitoon toteutumiseen on otettava mukaan jo suunnitteluvaiheessa järjestöt mukaan. Esimerkkinä [Sokra-hankkeen osallisuutta edistävä hallintomalli](#).

Järjestöjen tavoitteita sotekeskusohjelmaan (koottu yhdessä keski-suomalaisen järjestöjen sekä eri maakuntien toimijoiden kesken)

- Sekä maakunnassa että järjestökentällä on työvoimaresurssi, jolla varmistetaan järjestöjen systemaattinen osallistuminen sote-uudistuksen toimeenpanoon
- Muistetaan ja resursoidaan monitoimijainen työote. Laaditaan selkeät mallit ja prosessikuvaus siitä, miten järjestöt ja kokemusasiantuntijat ovat mukana rakentamassa asiakkaita tukevia palvelupolkuja ja kokonaisuuksia. Palveluohjauksen sisällöt laajennetaan kattamaan mm. kulttuuripalvelut, järjestöjen hyte-palvelut sekä liikuntapalvelut
- Järjestöavustukset, tilojen käyttöoikeudet ja osallisuusrakenteet sovitaan selkeästi ja turvataan (maakunnan, kuntien ja järjestöjen kesken)
- Saavutettavuuden ja esteettömyyden edistämiseksi hyödynnetään kokemustietoa sekä mm. eri vammaisjärjestöjä ja niiden verkostoja.
- Strateginen taso (maakunnallinen taso); strategiat, TKI – toiminta, ml. tietojohtaminen ja yhteinen tiedon tuottaminen, hyvinvointisuunnitelmat ja -raportointi, tietoon perustuvat hyvinvointiohjelmat ja niiden toimeenpanon koordinointi ja seuranta, järjestöavustukset, hanketoiminta, palveluketjujen ja -prosessien monitoimijainen kuvaaminen, yhteiset sähköiset alustat ja työkalut, yhteiset mittarit ja menetelmät, toiminnallisen tason toimenpiteiden seuranta ja skaalaaminen
- Toiminnallinen taso (sote-keskuksittain); organisointi sote-keskuksiin, kohtaamispaikkatoiminta, palveluohjauksen ja neuvonnan yhteiskehittäminen, henkilöstön koulutukset, asiakastiimien kokoaminen
- Tulevaisuudessa järjestöt voivat järjestää toimintaa sote-keskusten tiloissa sekä etä- ja digipalvelujen yhteydessä.
- Vastaavasti sote-keskuksen palveluja jalkautetaan yhdistysten tiloihin ja toimintojen yhteyteen asiakkaiden tarpeen mukaan. Erityistä huomiota kiinnitetään palveluohjaukseen sekä sote-palveluista järjestötoimintaan, että järjestötoiminnasta julkisen sektorin piiriin. Valmistellaan tulevaisuuden sote-keskuksiin toimintamalli, jossa jokaisessa yksikössä on järjestöyhteistyön vastuuhenkilö.
- Järjestöjen ja kuntien yhteistyöhön ja kehittämiseen rakennetaan yhdessä sovitut, kirjatut rakenteet ja yhteistyöelimet/substanssiryhmät. Työssä otetaan huomioon jo olemassa olevat toimivat järjestöjen ja kuntayhtymän yhteistyörakenteet ja alueellisuus.
- Laaditaan koulutussuunnitelma yhdistysten tarjoamasta toiminnasta ja tuesta kuntayhtymän henkilöstön tarpeisiin. Järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön ja sen kehittämiseen varmistetaan ja perehdytetään yhteyshenkilöt kaikilta toimialoilta ja maantieteellisiltä alueilta.
- Kehitetään järjestöjen roolia ja matalan kynnyksen toimintoja ja jalkautuvia palveluja sote-keskuksissa järjestöjen kanssa. Varmistetaan tähän toimivat kehittämisspilotit.

- Kootaan ja hyödynnetään olemassa olevia järjestöjen hyviä käytäntöjä ja menetelmiä.
- Kehitetään kuntayhtymän tiedotusta yhdessä järjestökentän ja järjestöjen kautta kohderyhmien kanssa ja hyödynnetään tiedotuksessa maakunnan sähköistä järjestötietopalvelua, Keski-Suomessa Yhdistystori.fi -alustaa.

Tulevaisuuden kuva ja tarvittavat resurssit

Maakunta- ja sote-uudistuksen aikana on tullut näkyväksi se, että järjestöjen yhteistyö eri toimijoiden kanssa edellyttää toimialat ylittävän yhteistyön tiivistämistä ja koordinoitua, aktiivista viestintää ja ennen kaikkea järjestöjen aktivoimista mukana olemiseen.

Tulevaisuuden sote-keskusohjelman tavoitteiden toteutuminen edellyttää julkisen ja järjestöjen yhteistyötä, yhteistyön tavoitteista sopimista, järjestöjen keskinäisen yhteistyön tiivistämistä ja ylläpitämistä yli toimialojen sekä valtakunnallisen, alueellisen ja paikallisen järjestöyhteistyön tiivistämistä.

Edellä mainittuja asioita on viimeisen 2.5 vuoden aikana tehty Keski-Suomessa STEAn avustuksella, KYTin hallinnoimassa Keski-Suomen vaikuttavat järjestöt -hankkeessa. Tämä hanke päättyi 30.9.2020. Juuri nyt näköpiirissä on Veikkauksen tuottojen heikkeneminen mm. koronan takia. Lisäksi [SOSTE](#) Suomen sosiaali ja terveys ry on ehdottanut STEAlle uusien kehittämishankkeiden käynnistämisen jäädyttämistä vuonna 2021.

Tämän kaiken seurauksena Keski-Suomesta mitä todennäköisimmin uupuu järjestöjen roolia sote-uudistuksen toteutuksessa koordinoiva resurssi syksystä 2020 alkaen. Pidämme erityisen tärkeänä sitä, että järjestöjen rooli tulevaisuudessakin uudistuksissa tunnustetaan. Näemme, että maakuntapohjalle rakennettavassa uudistuksessa järjestöyhteistyön resurssin tulisi olla maakunnallinen. Esitämme, että Tulevaisuuden sote-keskus-hankkeen ja/ tai rakennerahahankkeen tavoitteisiin kirjataan selkeästi järjestöyhteistyö, sovitaan tähän liittyen työnkuvasta ja varataan 1-2 htv:tä vastaavat resurssit (tavoitteista riippuen).

Jyväskylässä 7.4.2020

Raili Haaki

Toiminnanjohtaja

Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry

Tiina Sivonen

Kehittämispäällikkö, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry

Keski-Suomen järjestöareenan puheenjohtaja

Anne Astikainen

Järjestöjen muutosagentti, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry

Järjestöjen ja maakunnan kumppanuuspöydän puheenjohtaja